

Tas Latweefchu draugs.

1839. 14 Septbr.

37ta lappa.

T a u n a s s i n n a s.

Is Peterburgs. Stahstijam gan jau preekschajâ lappâ pahre to brangu sijnju-stabbu, kas Kreewu karrâ-spehkan par gohdu tur us to Borodino-lauku effoht stahdihets, kur 1812tâ gaddâ dabbutja Sprantschus uswarreht. Bet ihsten til 26tâ August schis stabs, pa wissam palizzis gattams, ar warren' leelu gohdu tikke atlahets un eeswehtihets, pascha augsti zeeniga Keisera un 119,908 karrâ-wihru preekschâ. — Nu jau Keisera no Borodino aisbrauzis, 3schâ Septem-ber spirgts un wessels atnahzis Maskawâ.

Tahs Kreewu amihses preeksch semmes kohpejem ne fenn stahstija, ka weens leelskungs Kursemmê, ar wahrdu Fekersahm, jau pahre 20 gaddeem sawus rud sus labbi deesgan no tahrpeem isfargajoht zaur to, ka winsch tohs preeksch isseh-schanas 48 stundas tahdâ uhdent pluhdinajoht, kurrâ sagruhsts kiplohks zauras 24 stundas labbi samirzis. — Bet skahde, ka ne teikts, zil winsch nehmis uhdens un zil kiplohka.

N o s t a h d e e m.

Newarr ganna isbrihnotees, kahds pulks stahdu ifgaddôs to semmi apklahj, un kâ dasch daschadi tee irr; kâ sawadi katrs isskattahs, un kâ tee ar dauds pehrwehm irr nopehrweti. Tahda pilniba pee teem redsama, ko ween tas wissu baggatais spehks, un ta wissu ne-ismannijama gudriba warr isdarriht. Tikpatt arri jabrihnojahs, zil ahtri tas eet, kad ta dabba katru tukfschu semmes weetu ar sehklahm apsehj. Kur ween kahds atstahets lauks, wezs zelsch, pliks klints, jeb muhrs un wezs jumts rohnahs, tur arri tulihet sahles, pulkes, stahdi un kruhmi aug. To gan dauds reds, bet neleek wehrâ, tapeh; ka tas no masahm deenahm irr eerasts. Ta wissu augstaka gudriba eeksch tahs kahretas nomanna-ma, peh; ko tee dabbas peederrumi irr istaifiti, bet zilweki to ne-atstihst, tapeh; ka tas wiss peh; weenas sinnas un kâ no sewis nahzis israhdahs.

Teem stahdeem gan drihs wisseem irr brihnischkligs spehks wairotees, to katrs uemannigs semmes kohpejs gan sinn. Kad weens stahds, kamehr dsihws, 1000 sehklas grandus atness, tas gan rahdahs dauds effoht, un arri ne ikkatrs til dauds atness, bet tahds wehl naw tas kuplakais. Jau no weena pascha tabaka stahda irr isskattijuschki 40,000 sehklas grandinus, ko tas us weenu gaddu irr atnessis. Nu spreesch, kad ohsols warr 500 gaddus stahweht. Kad meh; nu rehki-

najam, ka tas tikkai weenreis pa 10 gaddeem sibles atneffis, tad tas buhs pawis-
 fam 50 reises. Un kad katru reisi us wisseem teem leekeem sarreem wairaf ne-
 buhtu augufchas, kà 500 sibles ween, tad weens pats ohsols tomehr 25,000 sib-
 les atneffis, un katrai tas irr peeraddihts, ka no tahs jauns ohsols warr isaugt.
 Ja nu tà buhtu notizzis, un katrs ohsols, kas no schahm siblehem isaudsis, at-
 kal tik patt dauds auglus atnestu, un tee arri wiffi augtu, tad jau us ohtru pa-
 audsi no weena pascha ohsola tahds mesch rastohs, fur 625 milliones ohsolu irr.
 Zo nu gan dohma sinnus, jif irr millions, jeb 1000 reis 1000, bet ne ikkats
 to nojehds. Zo kad juhs imâ Janwar mehnefscha deenâ sahkoht, un 31mâ De-
 zember m. d. beidsiht, zauru gaddu ikdeenâs pilnu tuhktoti strihpes us sawu
 feenu uswelkat, tad jums gadda gallâ wehl naw millions, bet tikkai 365,000
 strihpes, un arri ohtrâ gaddâ tas wehl naw pilns, bet tikkai 730,000 strihpes.
 Un ja gribbetut to milliioni pildiht, tad wehl treschâ gaddâ lihds 25tu Septem-
 ber m. d. katru deenu waijadsetu 1000 strihpes wilft. Un nu muhsu ohsolu
 mescham buhtu 625 tahdi milliioni! — Un tas pats arri buhtu pee stahdeem no
 dauds zittas fahrtas redsams. Zo zitti wehl us dauds ihfaku laiku tà waito-
 jahs, zaur fehklam, atwassahm, azzim un faknu kammokeem. Kad tad nu zil-
 weks irr isbrihnojees pahf scho leelu spehku, kas dabbai peemihf, tad gan ne-
 waijaga wairs pahf to brihnotees, ka wiffadi stahdi tik baggatigi rohnahs. Jeb-
 schu nezisfkaitami tuhktoschi grandu un fehflu ikdeenâs no zilwekeem un no loh-
 peem tohp istehreti, jebfchu pulks tuhktoschi eefsch semmes apstahpst, un ar ne-
 labbu gaisu jeb zitteem kahdeem gaddijumeem dihgohf tohp famaitati: tad to-
 mehr ifgaddôs irr un paleef tahda stahdu pilniba, kas lustigi aug, un fo newarr
 isnihzinaht. Un pa wiffu plaschu semmi ne fur fehklas ne peetruhkt, bet gan
 wiffur ruhmes un weetas peebrehke.

Bet kad katra eenahkufi fehkla, no mahtes stahda atraisijusees, appakfch ta
 us semmi kristu un tur paliktu, tad gan wiffas fahrtu fahrtahm gulletu zitta us
 zittu, bet neweena newarretu augt, un fur jau nebuhtu stahds, tur arri nekahds
 ne-aistaptu. Tas mihtais Deews to wiffu papreekschu irr apdohmajis, un naw
 gaidijis lihds kamehr mehns nahksim winnam padohmu eedoht. Zo zittas fehklas
 paschas zaur apstehptu spehku tahlu nolezz, kad irr eenahkufchas. Uikal pulks
 fehktu irr tik masas un weeglas, ka wehsina mag eepuhsdama tahs aisnefs. Zit-
 tahm irr masas willas peeaugufchas, kà zuhku peeneem, fo behrni par lusti no-
 puhfch, nesinnadami, ka to darroht winni dabbai palihds, fehklas aisneft. Zo
 tahs fehklas lihds fkreen! Zittahm irr smalki tuwi spahrni peeaugufchi, tà fkuiju
 fokhu fehklam. Kad wehtras puhfch, kad weefuti wassarâ, pehrkonam papreeksch
 staigadami, wiffu semmes wirsû israfchina un gaisâ zek, tad irr tas laifs, fur dabba
 fehklus fehji, un ta mums par labbu gahda, ka stahdi aug, kamehr mehns baida-
 mees, jeb brehzam un waidam. Tad pulks dihdsinu neredsoht eefsch gaisa fkreen un
 peld, un tahlu jo tahlu nokriht, un tee pihschti, kas pakkaf nahf, tohs aplahj.

Drihs usnahf leetus, un flazzina tohs. Zà atmattâs un laukôs, kalnôs
 un leijâs noteek, fo fwehti raksti fakka, ka zitta fehkla kriht zekmallâ, un tohp
 famihfta, un tee putni appakfch debbes to apehd. Zitta kriht us almineem, un

usdihgufi nokalst no faules karstuma, un zitta kriht starp ehkfschkeem un tohp apmahkta, bet zitta kriht us labbu semmi, ta usaug un nefs 100 fahrtigus augtus. (Luhkafa ew. 8 n., 5—8 p.) — Wehl fakfoht: zitti graudi irr par leeli un par grehti preeksch wehju, bet tee irr appati un lihdseni, un ar to noritt pa semmes wirsu, un tohp us preekschu dsikti, kad zilwefs jeb lohps tohs mag fo aislarre. Zittahm fehklahm atkal irr faleektas spizzes jeb ahkifchi, tee pee lohpu spalwahm jeb pee zilweku drehbehm aiskererahs, un tà tohp isnessati un zittâ weetâ atkal nobraufati, jeb nonemti un isfehiti. Un kas to darra, tas to nesinn, jeb us to nedohma. Dauds graudi nesawahriti un wesseli pa lohpu un putnu eekschahm iseret zaur, un tohp zittâs weetâs ismesti. Zâ mehs ar teem staigatajeem putneem jau daschas fehklas no sweschahm semmehm effam eedabbujuschi, kas taggad pee mums rohnahs, un labbus augtus atness. Zâ us augsteem muhreem un tohrneem brihscham kesberu kohki jeb pihladshi fahk augt, un teescham tahs fehklas tur naw paschas aistappuschas, neds no zilwekeem nonestas. Zittas fehklas no teem nokahruschkeem sareem eeksch uhdena eekriht, jeb ar wehju un ar pluhdeem tohp eerantas eeksch uppehm, un tahlaki aiswestas, un zittâs weetâs atkal semmes wirsu atstahkas, kad tee pluhdi nokriht. Wehl zittas arri pa leeluppehm us juhru peld, un pahrpeldejusch, sneeds ohtru frastu, un eetaifahs sweschâ semmes gabbalâ. Jau weetahm irr tahdas sahles itt no sewis augufchas, no kam teescham sinn, ka ta fehkla naw zittadi nahkufi, kâ pahr juhru pahri. Tad nu wisseem dabbas spehkeem un stiprumeem irr japalihds, ta Rad-ditaja labfirdigus padohmus isdarriht, un leetus un sneegs, sibbens un kruffa, wehji un wehras irr wianna kaspi, kas wianna wahrdus isdarra.

Bet no tam jau semmes kohpejam tahdas mohkas nahk! Tahs nelabbas sahles tà nahk eeksch dahrseem un druwahm, un tam labbam sehjumam panemm ruhmi un weetu, un zilwekeem tik dauds mohkas pataisa, ka jo puhledamees tahs newarr isdabbuht! — Nu nu, itt tik pikti arri naw! Jo pirman fahrtan, ta semme naw ween preeksch zilwekeem dohta. Dauds tuhkstoschi dsihwneeki no wifadahm fahrtahm, ar wissadahm dabbas waijadshahm, arri ikdeenâs grihbahs ehdinajami, un gaida sawu barribu sawâ laikâ. Zitti no teem mums tik kohiti waijadshigi irr, ka bes teem arri newarram dsihwoht. Zitti mums leelu labbumu gahda, un mehs to nesinnam. Un pawissam buhs teefa palikt, ka weena deewiga rohka atwerrahs, un pee-ehdina wissus, kas dsihwo, ar labbu prahtu! — Ohtran fahrtan zilwekam jau arridsan no daschahm sahlitehm irr labbums eenahjis, fo pats naw sehjis neds stahdijis, fo naw apsedsis pawaffaras salnâ, un naw aplehjis faules kalteschanâ. Un weens nesimufs un ne-eeredsehcs stahds daudsfreis tahdu spehku turr, ka tas tew pascham, jeb taweem behrneem jeb lohpeem faites dseede, sahpes nonemm, un arri dsihwibu usturr! Woi nu tahds, no sewis augohht, ne atlihdifina baggatigi to puhlinu un to stahdi, fo tuhkstoschi zitti padarra? Bet kas warr zilwekeem istapt pehz prahta? — Ja ta dabba tahda nebuhtu, kahda ta taggad irr raddita, ja buhtu pascheem jafehj baldrini un raudas, semmes appini un fillini, un wissu sahku stahdi, kas no mescheem un no laukeem tohp sawahkti, un mums labbâs un launâs deenâs preeksch wissadu

waijadfibu derr: — es falku, ja tee buhtu pascheem wiffi jakohpi un jaudse-
dahrfs, tad wehl ihsti fahktu gaustrer pahr dschwibas gruhtibahm un behdahm!

Wehl pee teem stahdeem irr wehrâ leekams, kâ ilgi dascheem tee dihgli pa-
leef spehkâ. Bet sinnams, to tad ween reds, kad tahs fehklas tahdâ weetâ tohp
glabbatas, fur nedf faule, nedf kahds flapjums pee-zet. Wiffi to sinn, ka rudfi
un puhri, kas faufâ weetâ turreti, un kam gais peegahjis, ka tee nedabbuja
fakarsetees, wehl pehz 5 lihds 6 gaddeem dihgst, lai arri gauhfaki irr. Bet
miklâs ehkâs glabbati, tee us pahru gaddeem famaitajahs. Tomehr austruma
semnês puhrus warr labbus patureht 30 gaddus un wehl wairak. Kâ to dar-
ra? Zur semme lohti faufa, wiswairak dskumâ. Isrohlf dsklu bedri zeetâ sem-
mê, eeberr puhrus eefschâ, un tad labbi zeeti aistaisa. Tâ wiini labbi paleef. —
Pa wiffam leels dihgla spehks irr tahm pehrkonu fehklam pee mums. Tahs ne-
behda nei pahr fauli nei pahr flapjumu, nedf arri, kad zauru seemu fuhdôs irr
karsesjuschees. Lihds kâ artâ semmes wirfû nahf, tad jau arri aug! — Arri
wehrâ leekams, ka tam dihdsinam tahds spehks, to kaulu pufchu schelt, kas wi-
nu fedf. To pee reeksteem reds, bet wehl wairak pee teem Roko's reeksteem, kas
no Indijas fallahm nahf, un tif dischas irr, kâ zilweka galwa. Tas fauls scheem irr
tif zeets, ka dreimanni karrotes no ta dreija, un tas dihdsinfch to warr pufchu laust!
Tas tâ noteef: katram reekstam, arri muhsejeem, irr 1 jeb 2 weetas, fur no eefschas
tas naw wiffai zeets, bet tiklai plehwains. Un pee tahs weetas tas dihdsinfch irr klah-
tu. Tas nu augdams fcho weetu fabehrfch, un ispeeschahs zauri. Un kad tam isdoh-
dahs, flapjumu un fauli dabbuht un eefsch labbas semmes eefaknotees, tad winsch
drihf tahds stiprs paleef, ka winsch augdams un peenemdamees, magkeniht ween to
kaulu pahrpfehch, tanni eesprausdamees, kâ Eihlis eefsch malkas.

Bet pa wiffam dihgla spehks irr pee fihpoleem augsti zeenijams. Nu irr kahdi
pahru gaddi, tad reisneeki pahrmekleja Egiptes semmê tohs wezzu laiku kappu flintus.
To dauds darra, tohs brihnumus fkattoht, kâ wezzi Egipteri sinnajufchi sawus lihkus
tâ balseereht un eetiht, ka tee ne mas nefatruhd, bet wehl flaidri tahdi irr, kahdi to
reis kappâ eelikti. Tahdus balseeretus lihkus fauz: m u m i e. Schee reisneeki, weenai
autus attinnufchi, tai atradde rohkâ tihri fakaltufchu fihpoli eelikta, fo knappi wehl
warreja pasiht. Tê eedohmajahs, raudsiht, kâ gan ar to buhs, un flappinaja to pa
masitin. Ta eefahze magkeniht dihgst. Zulih nu eestahdija semmê, un redsi, tas fih-
polis, kas teefcham wairak kâ 2000 gaddus bijis lihds ar to zilweka lihki paglabbahts
un fakaltis, atkal atdsihwojahs, auge un saktoja! Tahdus atdsihwofchanas spehkus
Deews eefsch wahjas Egiptes fihpola meefas irr lizzis! Woi tad winsch tohs arri ne-
buhf eefsch zilweku meefahm lizzis, kas tomehr dauds jo brihnifschfigi irr istaifitas
dsihwojoht, ne kâ fihpoli? —

S. R.

Tahs mihklas usminna, kas preekschajâ lappâ: Rudsu-grauds.

Brihw drikkelt. No juhremallas-gubernementu augtas waldischanas puffes:

Dr. C. E. Napier sky.